

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος.....	9
---------------	---

I

Ὅδυσσέας χωρὶς Ἰθάκη

*Οἱ ρίζες τῆς σκέψης τοῦ Κ. Ἀξελουῦ
μέχρι τὴ δεκαετία τοῦ 1950*

1. Προσωπικὲς δοκιμασίες	15
2. Φιλοσοφικὲς δοκιμὲς (1952).....	29

II

Πλάνη ἢ περιπλάνηση;

*Ἡ διαμόρφωση τῆς σκέψης τοῦ Κ. Ἀξελουῦ
στὴ δεκαετία τοῦ 1960*

1. Ὁ Ἡράκλειτος καὶ οἱ ἀρχαιοελληνικὲς πηγὲς τῆς σκέψης (1962).....	41
2. Ὁ Μὰρξ καὶ οἱ δυτικοευρωπαϊκὲς ἐκβολὲς τῆς σκέψης (1961)	53
3. Ἡ πλανητικὴ σκέψη καὶ ὁ μελλοντικὸς στοχασμὸς (1964/1966)	66

III

Παιχνίδι στοὺς ὀρίζοντες τοῦ Κόσμου

Ἡ ἄρθρωση τῆς σκέψης τοῦ Κ. Ἀξελοῦ

στὴ δεκαετία τοῦ 1970

1. Ὁ Κόσμος καὶ τὸ Παιχνίδι (1969/1979) 79
2. Ἡθικὴ καὶ λογικὴ (1972/1977) 93
3. Ἐπιχειρήματα καὶ συζητήσεις
(1969/1979) 110

IV.

Ἀναζητώντας τὴν ἀνοιχτὴ ἐνότητα

Ἡ ἔκβαση τῆς σκέψης τοῦ Κ. Ἀξελοῦ

στὴ δεκαετία τοῦ 1980

1. Ἀνοιχτὴ συστηματικὴ (1984) 121
2. Μεταμορφώσεις:
Κλείσιμο καὶ ἄνοιγμα (1991) 139

V.

Νοσταλγὸς τοῦ μέλλοντος

Οἱ προοπτικὲς τῆς σκέψης τοῦ Κ. Ἀξελοῦ

ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ 1990

1. Σκέψη καὶ πράξη (1992/1993) 155
2. Γράμματα καὶ σημειώσεις (1996/1997) ... 164

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑ ΑΞΕΛΟΥ

- Πρωτότυπες ἐκδόσεις ἔργων του 175
- Ἑλληνικὲς μεταφράσεις ἔργων του
(ἐπιλογὴ)..... 176
- Μελέτες περὶ τοῦ ἔργου του (ἐπιλογὴ)..... 178
- Συνεντεύξεις τοῦ Κώστα Ἀξελοῦ
στὰ ἑλληνικά (ἐπιλογὴ) 183

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- Συντομογραφίες ἔργων Κώστα Ἀξελοῦ..... 185

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Υπάρχουν τρεῖς τρόποι νὰ γνωρίσεις τὴ σκέψη ἑνὸς συγγραφέα: ἡ ἀνάγνωση, ἡ μετάφραση καὶ ἡ ἐρμηνεία. Πρῶτος καὶ καλύτερος βέβαια τρόπος ἐξοικείωσης μαζί του εἶναι καὶ παραμένει ἡ ἀνάγνωση τοῦ κειμένου του στὸ πρωτότυπο, ἐφόσον κάτι τέτοιο εἶναι γλωσσικὰ ἐφικτό. Σὲ ἐναντία περίπτωση ἔρχεται ἀρωγὸς ἡ μετάφραση ποὺ μεταγγίζει φυσικὰ τὸ νοηματικὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου, ἀλλὰ ὅπωςδῆποτε «χάνει» κάπου, κάτι, λίγο ἢ πολύ. Ἐνῶ ἀποδίδεις τὸ πρωτότυπο, προδίδεις ὥστόσο τὸ νόημά του, θυσιάζοντας τὴν ὁμορφιὰ στὸ βωμὸ τῆς ἀκριβείας, ἢ ἀντιστρόφως.

Ἡ τρίτη λύση εἶναι ἡ ἐρμηνεία. Σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωση παρουσιάζεις τὴ σκέψη ἑνὸς στοχαστῆ χωρὶς τὴν προδοσίαν τοῦ μεταφραστῆ καὶ μὲ τὴν ἔπαρση τοῦ ἔγκυρου ἀναγνώστη. Κι ὅμως δὲν λείπουν τὰ προβλήματα! Ἄν ἡ μετάφραση συνιστᾷ προδοσίαν, τότε ἡ ἐρμηνεία ἀποτελεῖ ἀδιακρισίαν. Ὁ ἐρμηνευτὴς διεισδύει στὸ ἄδυτο τῶν σκέψεων

τοῦ συγγραφέα, συλλαμβάνει τὶς μύχιες προθέσεις του καὶ ἀποκαλύπτει στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τὸ ὑπόβαθρο τοῦ στοχαστῆ, ὁ ὁποῖος ἔτσι ὑφίσταται τὴν «ἐπίθεση φιλικίας» κάθε ἐρμηνευτῆ του. Ὁ συγγραφέας δὲν ἐρωτᾶται, ἐὰν θέλει καὶ νὰ ὑποστεῖ μιὰ ἐρμηνεία, αὐτὴ τὴ συγκεκριμένη ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη. Παραμένει λοιπὸν ἀνυπεράσπιστος ἀπέναντι σὲ κάθε αὐτόκλητο ἐρμηνευτῆ του καὶ μένει ὁμηρος τῶν ποικίλων ἐρμηνειῶν του.

Ἵπάρχει δυνατότητα κάποιας φιλικῆς ἐρμηνείας ἐνὸς στοχαστῆ; Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα μᾶς συνοδεύει στὴ συγγραφὴ τοῦ βιβλίου μας γιὰ τὸν Κώστα Ἀξελό. Πῶς μπορεῖ μιὰ ἐρμηνευτικὴ μελέτη τοῦ ἔργου του νὰ συμπεριφερθεῖ ἀπέναντί του μὲ φιλικότητα, δηλαδὴ μὲ διακριτικότητα; Πῶς γίνεται νὰ μὴ μιλήσουμε ἐμεῖς γι' αὐτόν, δηλαδὴ ἀντὶ γι' αὐτόν ἢ ἀντ' αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ κάνουμε λόγο σὰν νὰ ἦταν ἐκεῖνος ποὺ μιᾶ γιὰ τὸν ἑαυτό του; Μποροῦμε νὰ μιλήσουμε περὶ αὐτοῦ καὶ ὄχι ἀντ' αὐτοῦ; Σὲ μιὰ τέτοια προσπάθεια ἀποδυσθήκαμε ἀκολουθώντας τὴν ὁδὸ τῆς παρουσίας ἀντὶ γιὰ τὴν ἐρμηνεία. Βέβαια ἡ μετάφραση παραμένει πάντοτε μιὰ βατὴ πρόσβαση καὶ ἡ ἀνάγνωση εἶναι διαρκῶς ὁ ἀναντικατάστατος καὶ δυσκολότερος δρόμος συνάντησης μὲ τὸν στοχαστῆ. Ἡ δική μας προσπάθεια δὲν ἀντικαθιστᾷ τοὺς δυὸ ἄλλους τρόπους, ἀλλὰ φιλοδοξεῖ νὰ τοὺς ὑποβοηθήσει καὶ νὰ τοὺς ὁλοκληρώσει μόνο.

Σκοπεύουμε μὲ αὐτὸ τὸ βιβλίο νὰ ἀφή-
σουμε νὰ μιλήσει ὁ ἴδιος ὁ Κώστας Ἀξελὸς
γιά τὴ σκέψη του. Δὲν θέλουμε νὰ κάνουμε
λόγο ἐμεῖς γι' αὐτόν, ἀλλὰ ἐκεῖνος νὰ ἀφεθεῖ
νὰ μᾶς μιλήσει. Ἔτσι ὅπως συμβαίνει σὲ
κάθε ζεστὴ ἀνθρώπινη συντροφιά ποὺ νιώ-
θουμε οἰκεία καὶ «ἀνοιγόμεστε» ὅχι σὲ ἐξο-
μολογήσεις, ἀλλὰ σὲ ἀλήθειες ζωῆς, χωρὶς
ἀναστολὲς ἢ σκοπιμότητες, μιλώντας στοὺς
ἄλλους σὰν νὰ μιᾶμε στὸν ἑαυτό μας, δια-
λεγόμενοι σὰν νὰ μονολογοῦμε, δηλαδή
σκεπτόμενοι μεγαλόφωνα! Τὸ ἰδεῶδες μας
εἶναι νὰ γράψουμε μιὰ εἰσαγωγὴ στὴ σκέψη
του ποὺ θὰ μποροῦσε ἄνετα κι αὐθόρμητα
νὰ τὴν προσυπογράψει ὁ ἴδιος, ἔτσι ὅπως
ὕπογράφουμε τὰ πληρεξούσια ἔγγραφά μας
ἐξουσιοδοτώντας κάποιον φίλο νὰ ἐνεργεῖ
ἀντὶ γιὰ μᾶς, ἀπαλλάσσοντάς μας ἀπὸ κά-
ποιες ὅχι εὐχάριστες διατυπώσεις τῆς καθη-
μερινότητάς μας.

Γιὰ νὰ ἐπιτελέσουμε αὐτὸ τὸν σκοπὸ
προτιμήσαμε τὴν ἀποφυγὴ περιττῶν βιο-
γραφικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἄλλωστε
ἀφθονοῦν σὲ ἄλλα κείμενα γιὰ τὸν Κώστα
Ἀξελό, καὶ ἐπικεντρωθήκαμε στὸ συγγρα-
φικὸ ἔργο του. Δομήσαμε τὸ βιβλίο μας
χρονολογικὰ καὶ θεματολογικὰ ἀκολουθώ-
ντας τὴ συγγραφικὴ του παραγωγὴ τὴν
ὁποία παρουσιάζουμε κριτικὰ καὶ διακριτι-
κά, ἐλπίζουμε! Τονίζουμε τὰ καίρια σημεῖα
καὶ σκιαγραφοῦμε τὰ ἐπιμέρους, ὑποδει-
κνύοντας συνέχειες καὶ ἀσυνέχειες στὴν

ἐκτύλιξη τῆς σκέψης του, καθὼς ἐπίσης τὶς συνέπειες τοῦ στοχαστικοῦ του λόγου.

Τελειώνοντας αὐτὸ τὸ βιβλίο δὲν πιστεύουμε πὼς ἔχουμε ἐπιτύχει τὸ σκοπὸ μας ἀπόλυτα, ἀλλὰ μᾶς παρηγορεῖ ἡ σκέψη ὅτι δὲν ἀποτύχαμε κραυγαλέα! Χαρά μας θὰ εἶναι, ἂν κάποιος ἀπογοητευμένος ἀναγνώστης μας στραφεῖ στὸ ἴδιο τὸ ἔργο τοῦ Κώστα Ἀξελοῦ γιὰ μελέτη ἐγκαταλείποντας τὸ δικό μας βιβλίο, ἀγανακτισμένος ἴσως... Ἄλλωστε τὰ καλὰ βιβλία εἶναι σὰν τὶς βάρκες: μόλις σὲ περάσουν στὴν ἀντίπερα ὄχθη μένουν δεμένες στὸ γιαλὸ ἔχοντας περαιώσει τὸν σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς τους.

Μάριος Π. Μπέγζος
Κηφισιά, 6 Ἰανουαρίου 2002